

РЕЦЕНЗІЯ

Чернявський Сергій Сергійович –
доктор юридичних наук, старший
науковий співробітник

ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИНАМ, ЩО ПРИЗВОДЯТЬ ДО НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ У ВИПРАВНИХ КОЛОНІЯХ: ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ*

Теоретичні та практичні питання вдосконалення протидії злочинам, що вчиняються в установах Державної пенітенціарної служби, на сьогодні залишаються в центрі уваги як учених-кримінологів, так і уповноважених державних органів та правозахисних організацій. Науковий інтерес особливо позбавився після реорганізації відомства в 1999 році. Незважаючи на реалізацію скоординованої державної політики щодо протидії правопорушенням у системі органів виконання покарань, їх рівень залишається тривожним. Причиною є соціально негативна характеристика осіб, які утримуються у виправних колоніях (з 143 тис. осіб, які трималися в 182 установах Державної пенітенціарної служби, 16,3 тис. відбували покарання за умисне вбивство, 9,5 тис. – за нанесення умисного тяжкого тілесного ушкодження, 28,5 тис. – за тяжкі та особливо тяжкі злочини проти власності, 2,3 тис. – за зґвалтування).

Серед чинників, що впливають на результативність цієї роботи, головними слід назвати злочинний досвід переважної більшості засуджених (рецидивістів), які вчиняють найнебезпечніші злочини, здатні призвести до надзвичайних ситуацій (або принаймні створити небезпеку їх виникнення). У надзвичайних умовах порушується режим виконання та відбування покарання рештою засуджених, виникають ризики заподіяння шкоди життю та здоров'ю персоналу і навіть стороннім

* Копотун І. М. Запобігання злочинам, що призводять до надзвичайних ситуацій у виправних колоніях (кримінально-виконавчі та оперативно-розшукові засади) : [моногр.] / І. М. Копотун. – К. : Золоті ворота, 2013. – 471 с.

особам, існує ймовірність учинення підпалів, погромів, порушення систем комунікацій, знищення майна тощо.

Стан оперативно-розшукового забезпечення протидії злочинам цієї категорії сьогодні не можна визнати задовільним. Зокрема, потребує правового, організаційного й організаційно-тактичного забезпечення порядок проведення заходів негласного характеру у виправних установах різного типу, що є особливо актуальним в умовах реформування кримінально-виконавчого та кримінального процесуального законодавства. Отже, постановка й розв'язання автором проблем відносно запобігання злочинам, що призводять до надзвичайних ситуацій у виправних колоніях, особливо з огляду на застосування оперативних та оперативно-технічних засобів, є пріоритетним напрямом наукових досліджень.

Злочинність у місцях позбавлення волі завжди мала свої особливості, зумовлені впливом тих чи інших соціально-економічних і політичних умов на певному етапі реалізації державної кримінально-виконавчої політики. Монографія в цьому контексті є логічним продовженням попередніх наукових пошуків як самого автора, так і вчених різних країн пострадянського простору. Проведений дослідником ретроспективний аналіз дав змогу дійти висновків, що мають важливе значення для теоретичного й практичного обґрунтування необхідності формування теоретико-правових та організаційних засад запобігання надзвичайним подіям у виправних колоніях. Безумовним досягненням зазначеної роботи є визначення поняття та змісту оперативної обстановки, аналіз правових засад оперативно-розшукового запобігання злочинам цієї категорії, конкретизація заходів з урахуванням специфіки виправних установ і різних оперативно-тактичних ситуацій. Чітко сформульовано науково-практичне визначення поняття злочинів, що призводять до надзвичайних ситуацій у виправних колоніях, як передбачених законом про кримінальну відповідальність суспільно небезпечних винних діянь, учинених засудженими, що мають винятковий, не передбачений звичайним ходом функціонування установ характер, і за своїми наслідками становлять загрозу життю або здоров'ю особи (засуджені, персонал, відвідувачі, жителі прилеглої території) чи призводять до порушень стабільного функціонування

кримінально-виконавчих установ, аж до повного унеможливлення. Такі події можуть спричинити вчинення засудженими або щодо них умисних убивств, масові заворушення, захоплення заручників, злісну непокору вимогам адміністрації установи виконання покарань, дії, що дезорганізують роботу установ виконання покарань.

З урахуванням характеру та ступеня суспільної небезпеки пенітенціарного рецидиву, який є важливим індикатором не лише ефективності діяльності кримінально-виконавчих установ щодо запобігання злочинам, а й усієї пенітенціарної системи, обґрунтовано доцільність посилення кримінальної відповідальності за злочини (незалежно від форми вини за попереднє та вчинене кримінально каране діяння), учинені засудженими під час відбування покарання, що зумовлено підвищеною їх суспільною небезпекою не лише за наслідками, суб'єктом вчинення, а й за можливістю повністю або частково дезорганізувати весь процес виконання та відбування покарання у кримінально-виконавчих установах (наголошено на тому, що таку пропозицію підтримали 70,6 % опитаних співробітників відповідних установ). На цій науковій основі сформульовано низку слушних пропозицій щодо вдосконалення чинного законодавства про кримінальну відповідальність та в галузі оперативно-розшукової діяльності.

Доведено, що спостереження за станом оперативної обстановки необхідно здійснювати за показниками, важливими для накопичення відповідної інформації, які, з одного боку, є факторами, що впливають на неї, а з іншого, – можуть використовуватися для її аналізу й оцінки. Визначено перелік обов'язкової для аналітичної роботи (інформаційно-аналітичного прогнозування) інформації, у тому числі негласного оперативно-розшукового характеру, на якій повинна ґрунтуватись оцінка оперативної обстановки.

Структура монографії цілком відповідає логіці дослідження й поставленим задачам, що дозволило автору послідовно зосередитися на головних проблемах і шляхах їх вирішення. Наведені в монографії узагальнення й обґрунтування, висновки та пропозиції може бути використано як у практичній діяльності працівників Державної пенітенціарної служби, органів прокуратури, внутрішніх справ, суддів, так і під час проведення